

мисленням та інтуїцією, морально-естетичним ставленням до життя, глибоким переконанням і твердою волею.

Як бачимо, найчастіше серед структурних компонентів педагогічної культури називають:

- особистісні якості;
- професійні знання;
- професійні вміння;
- педагогічний досвід;
- творчий підхід до вирішення педагогічних завдань.

Велике значення мають особистісні характеристики викладача ВНЗ, оскільки мета підготовки майбутнього фахівця з вищою освітою передбачає формування в нього професійно значущих особистісних якостей. Викладач має демонструвати не тільки зразки науково-педагогічної діяльності, а й певні якості особистості, які мають таке саме важливе значення, як і його професійні знання і вміння. Цим пояснюється підвищення вимог до професіоналізму особистості сучасного викладача. Викладач мовби відтворює себе у своїх студентах. Вони переймають від нього не тільки професійно-наукові знання, а й уроки життя, професійний досвід, моральні і життєві цінності, погляди та переконання, манеру поведінки, спосіб мислення, окремі звички тощо.

Особистісне, переконливе, захоплююче ставлення викладача до навчального матеріалу посилює його вплив на студентів, викликає у них інтерес до нього. Через це до зовнішніх складників іміджу викладача також відносять виконання ним вимог щодо педагогічного спілкування, дотримання правил поведінки, норм етикету в процесі сумісної професійної діяльності (форма звертання, манера спілкування і навіть форма ділового одягу - все це є нормами ділового етикету).

Однак слід зазначити, що зовнішній складник іміджу викладача не повинен розходитись із внутрішнім боком - рівнем його духовного розвитку, який проявляється у системі цінностей (загальнолюдських, національних, громадських та ін.).

Педагогічна культура викладача ВНЗ є джерелом прояву його наукової і загальної ерудиції, педагогічної майстерності, культури мовлення і спілкування, духовного багатства, про-

явом його творчої індивідуальності як відзеркалення результату постійного самовдосконалення і саморозвитку. На наш погляд, педагогічна культура є гармонією культури творчих знань, творчої дії, почуттів і спілкування.

*Н. А. Сорока, канд. психолог. наук, доц.
Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого*

ЗНАЧУЩІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО ТАКТУ У ПРОФЕСІЙНІЙ КУЛЬТУРІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Стратегія розвитку освіти в Україні передбачає кардинальне реформування всієї освітньої системи. Тому нині педагогічною наукою ведеться пошук нових моделей організації навчально-виховного процесу, які дозволять утвердити якісно нові взаємини між суб'єктами навчання. Освітня парадигма спрямована на гуманізацію навчання та активізацію пізнавальної діяльності і самостійної роботи студента, що забезпечить інтенсивне оволодіння комплексом знань, умінь і навичок. Її метою є гармонійний розвиток особистості майбутнього фахівця. Процес навчання має бути зорієнтований на розвиток здібностей, креативних можливостей особистості студента навчатися впродовж усього життя. Модернізація системи освіти висуває питання формування професійної культури викладача на одне з перших місць.

Характерною ознакою професіоналізму викладача є педагогічний такт. Це поняття включає професійну психолого-педагогічну особливість поведінки викладача у відносинах зі студентами, яка відповідає цілям і завданням виховання та проявляється у його творчій діяльності. Педагогічний такт передбачає відповідне ставлення до студентів, вміння в кожному конкретному випадку знаходити правильну лінію поведінки.

Педагогічний такт — це педагогічно грамотне спілкування в складних педагогічних ситуаціях, вміння знайти педагогічно доцільний і ефективний спосіб впливу, відчуття міри, швидкість реакції, здатність швидко оцінювати ситуацію і знаходити

оптимальне рішення.

Педагогічний такт також проявляється в умінні керувати своїми почуттями, не втрачати самовладання, емоційної врівноваженості у поєднанні з високою принциповістю та вимогливістю, з чуйним людяним ставленням до студента. Він вимагає критичності й самокритичності в оцінці своєї праці, нетерпимості до шаблону, формалізму, застою думки і справи, до бюрократизму і пихи, поваги. Педагогічний такт реалізується через мову і стиль поведінки.

Сутність педагогічного такту полягає в педагогічно доцільному ставленні та впливі педагога на студентів, у вмінні налагоджувати продуктивний стиль спілкування.

Основні показники педагогічного такту науково-педагогічного працівника:

- людяність без зарозумілості;
- вимогливість без брутальності та причепливості;
- педагогічний вплив без наказів, нав'ювань, попереджень, без приниження особистої гідності студента;
- уміння висловлювати розпорядження, вказівки та прохання без зухвалості, зарозумілості;
- уміння слухати співрозмовника, не проявляючи байдужості та зверхності;
- урівноваженість, самовладання і діловий тон спілкування, без дратівливості та сухості;
- простота в спілкуванні без фамільярності та панібратства, показухи;
- принциповість і наполегливість без упертості;
- уважність, чутливість і емпатичність без їх підкреслення;
- гумор без посміху;
- скромність без удаваності.

Удосконаленню педагогічного такту науково-педагогічного працівника сприяє так званий соціальний інтелект, який трактують як особливу індивідуальну рису, що дає змогу розуміти студента, усвідомлювати мотивацію його поведінки, розпізнавати найсуттєвіші риси індивідуальності. Ця якість проявляється як:

– просоціальна спрямованість, готовність до співпраці, особиста зацікавленість у добробуті інших;

– соціальна ефективність як очікування успіху в розв'язанні міжособистісних проблем;

– емпатичний інтерес та особисте співчуття, які забезпечують декодування невербальних ознак емоційних переживань;

– адекватне визначення ціннісних аспектів ставлення до себе й до інших.

Отже, педагогічний такт виховують, його набувають разом із педагогічною культурою і він проявляється в педагогічній діяльності. Він є показником зрілості науково-педагогічного працівника як майстра своєї справи. Це великий засіб, за допомогою якого студентів можна перетворити на своїх співників чи, навпаки, суперників.

Педагог у ВНЗ повинен працювати над формуванням власного педагогічного такту й постійно його вдосконалювати. Як немає межі досконалості, так і немає межі прояву різноманітних і багатогранних аспектів педагогічного такту.

Якщо раніше студенти погоджувалися на позицію підпорядкованого, то тепер вони прагнуть до ситуації співпраці, яка передбачає певні вимоги до організації спілкування: діалогічність, взаємну довіру, реальний психологічний контакт, здатність науково-педагогічного працівника відмовитися від диктату й перейти до взаємодії. Обов'язковою вимогою студентів є наявність педагогічного такту, який проявляється у зовнішньому вигляді науково-педагогічного працівника, тоні спілкування, самовладанні, умінні без грубощів досягти бажаних результатів.

*Ж. В. Чевичалова, канд. юрид. наук, асист.
Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого*

КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ ВИКЛАДАЧА ТА ЇЇ СКЛАДОВІ

Глибокі соціальні й економічні зрушення, що відбуваються на межі третього тисячоліття в Україні, спонукають до